

SUBCARPAȚII MOLDOVEI DINTRE TOPOLIȚA ȘI BISTRIȚA. PARTICULARITĂȚI ALE BILANȚULUI GENERAL AL POPULAȚIEI ÎNTRE ANII 1930 ȘI 2002

Anca DIMITRIU

Cuvinte cheie: Subcarpați, bilanț natural, evoluție numerică

Mots clef: Soucarpates, bilan naturel, évolution numérique.

Les Souscarpathes de la Moldavie entre Toplița et Bistrița. Particularités du bilan général de la population entre 1930-2002. Les Soucarpates, entre Topolița et Bistrița, présentent une série de traits qui certifient leur adhérence à l'ensemble humain et géographique situé à l'ouest de la Moldavie, sans exclure l'insertion de quelques aspects qui font que ce territoire ait, parfois, le caractère d'un aréal de transition. Cette réalité a déterminé une grande diversité des caractéristiques démographiques particulières, quoique, à une première vue, l'homogénéité du cadre naturel semble se refléter aussi sur le plan de l'humanisation. Dans ce sens, pour l'identification des mécanismes qui ont modelé cette diversité, on doit faire appel à une série des considérations historiques, économiques et, socio-politiques.

Teritoriul analizat în studiul de față, parte componentă a Subcarpaților Moldovei, este delimitat din punct de vedere fizico-geografic, la nord și la sud, de cele două râuri (Topolița, respectiv Bistrița), cuprinzând compartimentul sudic al Depresiunii Neamțului, cea mai mare parte a Depresiunii Cracău-Bistrița (excepție face partea de Sud-vest), precum și rama vestică a înălțimilor deluroase care le închid la exterior. Evident, analiza uman-geografică nu poate ține cont cu exactitate maximă de aceste delimitări, urmare a neconcordanței dintre decupajul administrativ și cel elaborat pe criterii geomorfologice.

În linii mari, evoluția numerică a populației din acest sector subcarpatic nu prezintă diferențieri majore, comparativ cu cea a întregii Moldove, dar pentru spațiul supus analizei motorul acestei dinamici îl constituie, în cvasitotalitate, bilanțul natural al populației (fără a se exclude rolul jucat de deplasările de populație, mai ales în perioadele istorice îndepărtate, dar și în epoca industrializării comuniste). În general, se observă o evoluție crescătoare consistentă a numărului total al locuitorilor (este vorba aproape de o dublare în ultimele șapte decenii), ascensiune întreruptă de cel de-al Doilea Război Mondial. În acest sens, o imagine mai amănunțită a realității trecute și actuale poate fi creionată prin analizarea unor intervale temporale de dimensiuni mai mici, jalonate de recensămintele efectuate la nivel central.

Astfel, în intervalul 1930 – 1941, populația din regiunea studiată a crescut numeric, de la 101.233 la 121.591 locuitori, cu un plus de 20.358 persoane, sau, în valori relative, s-a înregistrat un spor total de 20,1%. Din aceste date rezultă că ritmul mediu anual de creștere a populației a atins 1,8% (media rurală a acestui indicator era de 1,7%), destul de mult peste media întregii Moldove, pentru care se cifra la 1,19%. Valoarea acestui plus demografic situează Subcarpații Moldovei dintre Topolița și Bistrița în rândul arealelor dinamice din acele timpuri, atribut caracteristic însă și altor depresiuni subcarpatice moldave, de exemplu Depresiunea Tazlău – Cașin sau unele depresiuni din sectorul de Curbură (Câmpuri, Mera, Vidra). Nu este lipsit de importanță nici faptul că această creștere peste media provincială a efectivelor de populație se regăsește și la nivelul fiecărei unități administrative analizate, ea oscilând între 0,97% - valoarea minimă - în cazul comunei Agapia și 3,41% în cazul Racovei, cu un plus pentru comunele de pe valea Bistriței (Zănești, Săvinești, Podoleni și Dumbrava Roșie). Iminența războiului și situația economică foarte grea de la nivelul întregii țări nu a afectat nici populația localităților mai mult sau mai puțin cosmopolite, așa cum erau la acea vreme Piatra Neamț (cu 1,97% creștere medie) și Buhuși (cu 2,1%), lucru notabil mai ales dacă ținem cont de faptul că orașe moldave cu aceleași caracteristici – Galați și Focșani de exemplu

– au avut în această perioadă o evoluție diametral opusă. Această creștere a numărului de locuitori a fost posibilă pe fondul unei anumite stabilități teritoriale a populației, în condițiile unui bilanț natural destul de ridicat, bilanțul migratoriu având pentru acest teritoriu – cel puțin până la intrarea României în război – valori foarte mici, în sens negativ.

Perioada **1941 – 1956**¹ a fost marcată atât de desfășurarea celui de-al Doilea Război Mondial, cât și de efectele nefaste ale secetei din anii 1946 și 1947, evenimente care au dus la apariția în spațiul moldav a unui flux temporar de refugiați spre vestul țării. Această stare de lucruri generală, acutizată pe plan local de proximitatea frontului și de intense emigrări cu resort etnic, a dus la o reducere drastică a ritmului mediu anual de creștere care atinge acum o medie de doar 0,8% (un plus de 14.634 persoane), generată, însă, de valori ce nu scad în nici un caz sub zero. Descreșterile cele mai consistente sunt revendicate de unitățile administrative din partea sudică a Depresiunii Neamțului (cazul comunelor Bălțătești și Grumăzești) și de cele din compartimentul nordic al Depresiunii Cracău – Bistrița (Dobreni, Crăcăoani și Bodești), în cazul celor două orașe – Piatra Neamț și Buhuși - scăderile fiind induse de emigrările evreiești. Cu toate acestea, au existat și situații de creșteri ale acestui ritm, remarcându-se arealul de pe rama sud-estică – la Roznov, Mărgineni, Podoleni, și mai puțin la Săvinești, astfel încât, per total, acest interval a înregistrat o creștere a populației cu 12%. De menționat este și faptul că această inflexiune negativă a ritmului evoluției numerice a populației se manifesta mult mai puternic în cadrul întregii Moldove (-0,88%) și chiar în profil național (-0,22%), comparativ cu regiunea de analiză.

Intervalul **1956 – 1966** s-a remarcat printr-o nouă schimbare de sens în ceea ce privește evoluția numerică a populației, ajungându-se, de altfel, în multe privințe, la valori maxime pentru întreaga perioadă analizată. Astfel, populația totală a crescut de la 136.198 la 161.994 locuitori, ritmul mediu anual de creștere cifrându-se la 1,9%, peste media țării (0,88%) și superior celui al întregii provincii istorice (1,24%), înregistrându-se un plus de 2.580 persoane pe an. În mediul rural acest ritm a fost atins în primul rând datorită sporului natural al populației, bilanțului migratoriu revenindu-i locul secund, cu o participare semnificativă totuși în bilanțul general, de 36,85. Față de această medie se observă variații destul de mari, induse de motivații diverse. Astfel, abaterile în sens pozitiv caracterizează orașele Piatra Neamț (4,05%) și Buhuși (2,4%) fiind motivate de declanșarea industrializării comuniste galopante, atât de specifică în acele vremuri. Aceleași resorturi sociale și politice explică și valoarea extrem de ridicată a Săvineștilor, 12,68%, maximum atins de o unitate administrativă la acest capitol pentru perioada și spațiul analizat. În acest caz, evoluția s-a realizat prioritar pe baza bilanțului migratoriu, incompatibil cu un mediu rural clasic, cifrat pentru această secvență la 2.556 persoane (9.683, pentru Piatra Neamț, spre comparație).

Apropierea față de Piatra Neamț și Săvinești, cu posibilitatea efectuării unei navete mai facile, au făcut ca în cazul comunei Dumbrava Roșie să se conserve destul de bine eșantioanele vârstelor tinere, mai puțin afectate de migrațiile definitive, fapt ce se reflectă asupra ritmului de creștere (3,3%), rezultat mai ales pe baza sporului natural – chiar dacă nici rolul jucat de raportul dintre sosiri și plecări nu era tocmai de neglijat, cu un plus 638 de persoane. Cu o valoare relativ mare (0,8%) se înscrie și comuna Crăcăoani, în relație directă cu intensificarea exploatărilor forestiere ce ofereau locuri de muncă bine retribuite.

Ritmuri apropiate ca valoare de media regiunii caracterizau populația unor unități administrative de pe rama estică a Depresiunii Cracău – Bistrița, Podoleni, Costișa și Zănești, la care se adăuga și comuna Petricani, în toate aceste situații sporul natural viguros reușind să amortizeze plecările definitive. Cu toate acestea, ritmul mediu anual de creștere al populației rurale era semnificativ mai redus decât media generală – 1% față de 1,9%.

Tot în strânsă legătură cu dezvoltarea industrială a orașelor este și apariția unor valori ale ritmului de creștere a populației sub medie, uneori negative, cu precădere în arealele mai

¹ Această perioadă de analiză ceva mai lungă ne-a fost dictată de inexistența, la nivelul județului Neamț, a recensământului populației din 1948.

repulsive (așa cum sunt Girov - -0,2%, Ștefan cel Mare – -0,005%) și subsidiar în Agapia (-0,3%) – expresie și a rigorilor pe care le-a suportat viața monahală în această perioadă.

În ceea ce privește natalitatea, media acestui indicator demografic a suferit o scădere spectaculoasă, de la 29,9‰ la 15,5‰, cu toate că, după cel de-al doilea Război Mondial, spațiul moldav revenise rapid la valorile mari caracteristice perioadei interbelice. Apariția acestei inflexiuni negative în evoluția natalității, accentuată, de altfel, după 1957, este efectul măsurilor mai liberale care fuseseră adoptate între timp în domeniul controlului demografic (între 1948 și 1957 întreruperile de sarcină fuseseră interzise).

Oricum, la nivelul anului 1956, natalitatea medie era net superioară valorii naționale (23,3‰) și depășea cu puțin media Moldovei (29,5‰). Se remarcă ca având valori superioare unitățile administrative recent industrializate și cu pondere mai ridicată a tinerilor, așa cum erau Săvinești – cu o natalitate de 36,4 ‰ – sau Dumbrava Roșie, cu 34,4‰. La acestea se adăugau o serie de comune ce au conservat mai bine comportamentul demografic interbelic, dar și mai puțin ocolite de prefacerile epocii – Podoleni (33,2‰), Români (34,8‰), Mărgineni (33,7‰). Diametral opus se regăseau comunele mai grav și mai timpuriu afectate de exodul rural (Girov, cu o natalitate de 25,3‰, Bodești, cu 24,4‰), precum și Agapia (24,4‰), caz în care responsabilă este structura pe grupe de vârste cu o proporție ridicată a bătrânilor. În aceeași categorie a valorilor situate sub medie se înscrie și Piatra Neamț (25,8‰), dimensiunea relativ mare a orașului obstruționând într-o oarecare măsură transplantarea unui comportament natalist, odată cu creșterea numărului imigranților rurali.

După cum am anticipat deja, recensământul populației din anul 1966 ne prezintă o situație mult modificată, natalitatea scăzând cu aproximativ 50%. Această repliere a dinamismului demografic este și mai accentuată, comunelor care și anterior se caracterizau printr-o natalitate redusă (Girov, acum cu 12,3‰, Agapia cu 13,2‰) li se adaugă acum și Săvineștii (11,1‰ în 1966, de la 36,4‰ în 1956 – ecartul maxim pentru acest ansamblu teritorial) precum și Roznovul (12,5‰, de la 29,4‰), care, pe fondul industrializării incipiente tind în mod vădit să adopte un comportament mai apropiat de cel urban, la acest capitol situându-se mai aproape de Piatra Neamț (cu 11,1‰) decât de spațiul rural. Valoarea maximă a natalității la nivelul anului 1966 o deținea comuna Români, cu 22,6‰ – aici tradiționalismul are rădăcini adânci – urmată de Petricani, 21,8‰, cifră justificată în primul rând de structura etnică reală, cu proporții mari de țigani - eșantion etnic nu se regăsește în totalitate în cifrele înregistrate oficial.

Și mortalitatea generală a avut în acest interval o evoluție descendentă, media coborând de la 8,9‰ în 1956 la 6,7‰, zece ani mai târziu. Dacă analiza se focalizează la o scară mai redusă se evidențiază o serie de abateri de la aceste medii, în ambele sensuri. Astfel, în 1956, valori situate peste medie se suprapuneau peste structurile pe grupe de vârste în care vârstnicii dețineau ponderi mai mari (Crăcăoani, de exemplu, cu o mortalitate de 10,8‰) sau erau tipice arealelor cu o deservire deficitară în domeniul sănătății (Costișa – 10,7‰, Petricani – 10,8 ‰), în timp ce pentru Zănești (6,2‰), Bodești sau Podoleni (ambele cu 6,8‰), situația considerabil mai bună. Oarecum surprinzător, în cele două orașe mortalitatea nu avea valori mai mici decât media, înregistrând 9‰ în Buhuși și 9,5‰ în Piatra Neamț, în acea perioadă spațiile urbane distonând prea puțin de ruralul înconjurător. Parțial, această disjuncție devine vizibilă abia la nivelul anului 1966, când pentru Piatra Neamț mortalitatea scade până la 6,4‰, în timp ce pentru Buhuși ea continuă să rămână superioară mediei, atingând 7‰. Tot peste medie era și mortalitatea populației din Agapia (9,2‰, aceeași ca în 1956), din Români – 8,7% (dar vârstnicii dețineau 10,7% din populația totală) sau Ștefan cel Mare – 7,4‰ (13,6% vârstnici). Tot raportul dintre grupele mari de vârstă sunt în măsură să decripteze valorile mici de la acea vreme pentru Săvinești – 4,3‰ (5,1% bătrâni, cei atrași de locurile de muncă din industrie fiind mai ales adulții din primele eșaloane), sau pentru comuna Dumbrava Roșie, cu o mortalitate de 6,5‰, în condițiile în care vârstnicii se cifrau la 8,6%.

Considerăm că scăderea natalității ar putea fi corelată și cu reducerea mortalității infantile, dat fiind faptul că existența unei natalități considerabile este o expresie a instinctului de conservare, în condițiile în care mortalitatea în rândul copiilor este mare. Astfel, îmbunătățirea semnificativă a condițiilor igienico-sanitare corelată cu o mai eficientă asistență medicală, au fost în măsură să reducă mult mortalitatea infantilă, cu o scădere de la 94%, cât era în anul 1956 la 51,5% în 1966. Spre comparație, pentru 1956, media națională era de 81,5% iar cea a Moldovei de 104%, iar pentru 1966 de 46,6%, respectiv 48,4%.

Cu toate aspectele pozitive (preponderente) evoluția acestui indicator nu a fost nici liniară și nici omogenă. Atrag atenția mai ales situațiile în care mortalitatea infantilă a înregistrat în anul 1966 o cotă superioară celei din 1956, așa cum s-a întâmplat în Costișa (de la 102,3% la 147%) și Mărgineni (de la 58,5% la 101,4%), fiind vorba, cel mai probabil despre deficiențe grave de funcționare a sistemelor din domeniul sănătății. În 1966, în marea majoritate a cazurilor mortalitatea infantilă a înregistrat reduceri serioase în comparație cu anul 1956 vizibile nu numai la o scară medie. Astfel, pentru Agapia mortalitatea infantilă s-a redus în acest interval cu 64%, în Crăcăoani cu 78%, recordul fiind deținut de Petricani cu o reducere de nu mai puțin de 87%. Panta descendentă a avut o înclinare mai mică la Girov (reducere de doar 28%), Ștefan cel Mare (29%) și chiar la Buhuși (26%).

În aceste condiții, bilanțul natural înregistra în anul 1956 o valoare medie de 21%, media întregii provincii istorice fiind considerabil mai mică, de doar 14,3%. O analiză mai detaliată reliefează condiționarea directă impusă de caracteristicile structurilor pe grupe de vârste. Astfel, proporțiile mari ale eșaloanelor tinere se reflectă fidel printr-o vigoare demografică peste medie, cazul cel mai relevant fiind cel al comunei Săvinești, cu un spor natural de 28,7%, secundată de Români și Dumbrava Roșie, ambele cu 24,9%. La celălalt capăt se situează unitățile cu structuri îmbătrânite, exemplul cel mai notabil fiind dat din nou de Agapia (cu 15,2%), la care se adaugă Girovul (16,8%) pentru care balanța dintre atractivitate și repulsivitate era înclinată în mod manifest în favoarea celei din urmă.

Anul 1966 reflectă și la nivelul sporului natural scăderea masivă evidențiată de traiectoria descendentă a natalității, atingându-se în medie doar 9%. Această repliere este și mai accentuată dacă privim situația la nivelul unităților administrative, unde se remarcă frecvent reduceri cu 50 – 75% comparativ cu valorile anterioare. În această gamă se înscrie în primul rând Piatra Neamț, care trece de la un spor natural de 16,3% în 1956 la doar 4,7%, aici având loc cea mai netă renunțare la cutumele demografice tradiționale. Căderi spectaculoase se evidențiază și pentru Agapia, cu 4% spor natural (aici intervenind și un nou puseu al ponderii vârstnicilor ce ajung să dețină 16,5% din totalul populației) și Girov, cu doar 4,3% (dar 13,9% bătrâni). Valorile maxime se înscriu în dreptul comunelor Petricani (16,4%) și Români (15,9%), care printr-o natalitate peste medie reușiseră să amortizeze oarecum efectele exodului generat de mirajul urban.

Următoarea perioadă supusă analizei este delimitată de recensămintele efectuate în 1966 și în 1977, pe parcursul acestor unsprezece ani efectivele populației crescând, de la 161.994 la 205.013 locuitori. Aceste cifre argumentează existența unui ritm mediu anual de creștere de 2,4%, valoare notabilă dacă se ține cont de faptul că declinul valorii acestui indicator era un fenomen prezent pe areale destul de extinse la vest de Siret. Spre comparație, în anul 1966 media pe țară era de 1,06%, iar cea a Moldovei de 0,96%. Aceste afirmații trebuie însă amendate cu specificația că disjuncția la acest capitol între mediul urban (4%) și cel rural (0,6%) atinge acum apogeul.

În acest cadru general media ritmului anual de creștere a fost ridicată doar de cele două orașe din această regiune, Piatra Neamț – cu 6,3% și Buhuși – cu 2,8%, în ambele cazuri procesul industrializării atingând acum cota maximă (numai pentru Piatra Neamț bilanțul migratoriu între anii 1966 și 1977 indica un plus de 22.522 persoane)². La această listă se

² Dacă excludem Piatra Neamț și Buhuși, obținem un ritm mediu anual de creștere a populației rurale de doar 0,5.

adaugă comuna Săvinești, cu 1,2% (doar pe baza sporului natural, cel migratoriu având valori negative, cu -222 persoane), precum și acele comune care jucau mai degrabă rol de „dormitor” pentru populația activă din industrie – Dumbrava Roșie, cu 1,7% și Zănești, cu 1,1%. În rest, toate unitățile au avut în acest interval valori mai mici de 1%, sau chiar negative, cazul comunelor Mărgineni (-0,1%, cu un bilanț migratoriu negativ, de -1222 persoane) și Români (-0,6% și -1457 persoane), această arie din sud-estul depresiunii Cracău–Bistrița accentuându-și repulsivitatea atât datorită lipsei unor resurse valoroase, cât și ca urmare a unei deserviri slabe în ceea ce privește căile de comunicație (cu efect direct asupra navetismului).

Trebuie spus că, cel puțin în partea ei de început, această perioadă a fost marcată de emiterea și intrarea în vigoare a Decretului 770/1966 cu privire la interzicerea avorturilor, în scopul stimulării creșterii demografice, rezultatele relevate de recensământul efectuat în acel an nefiind în concordanță cu dezideratele epocii. Astfel, conducerea de stat din acele vremuri a optat pentru introducerea unei politici nataliste, cu observația că această orientare nu era susținută – cum ar fi fost normal - de luarea unor măsuri stimulative în plan social și financiar, ea răsfrângându-se asupra populației, în final, doar ca o altă modalitate de trunchiere a libertății individuale. În consecință, în anii imediat următori, natalitatea a înregistrat la nivel național valori record, de până la 27,4‰ în 1967, dar în privința Moldovei această explozie demografică, provocată în mod conștient (sau nu!?!), a fost de mai mică anvergură. Această realitate își găsește explicația prin valorile tradițional mari ale natalității din mediul rural moldovenesc, creșterea natalității la nivelul întregii provincii nedepășind 78,7% față de momentul anterior, în timp ce la nivelul întregii țări acest salt, dintre 1966 și 1967, a fost de 91,7% (contribuția majoră fiind adusă de regiunile sudice).

Pentru această zonă natalitatea medie între 1966 și 1977 a crescut de la 15,5‰ la 19,5‰, dar impactul legislativ a acționat în mod foarte diferit, cu o distonanță puternică mai ales între cele două medii. Astfel, orașele au fost cele care resimțit cel mai puternic acest șoc, structurile cu predominanța tinerilor și adulților tineri explicând această afirmație. În aceste condiții, Piatra Neamț a trecut de la o natalitate de 11,1‰ în 1966 la 24,4‰ în 1977 (un plus de 120%), iar Buhuși de la 16,2‰ la 22,2‰. Aceeași evoluția pozitivă accentuată se regăsește și în cazul comunelor de pe valea Bistriței – Racova (cu un plus al natalității de 35,3%), Zănești (cu 71,5%), Roznov (cu 73,6%) și Podoleni (cu 39,6%).

De notat este și faptul că, la începutul deceniului al șaptelea, această evoluție ascendentă galopantă a natalității a fost stopată și înlocuită cu o regresie, fiind vorba de o repliere, de un răspuns al populației la măsurile legislative adoptate de către stat, pe fondul unor frustrări cumulate. Această afirmație este oglindită de datele statistice referitoare la acest indicator demografic, date care ne arată pentru Subcarpații Moldovei dintre Topolița și Bistrița o scădere semnificativă a natalității între anii 1968 și 1970, cu 20% și de această dată tonul fiind dat de mediul urban.

În ceea ce privește mortalitatea generală, între 1966 și 1977, ea cunoaște o creștere, de la 6,7‰ la 8,2‰, cu două pusee ceva mai bine profilate, primul la începutul anilor '70 și al doilea în 1975. Este important de subliniat că, pentru 1966 media provincială a mortalității generale era de 7,2‰, iar cea națională de 8,2‰. Cea mai redusă creștere a fost înregistrată de comunele Petricani (de la 5,4‰ la 6,8‰), Roznov (de la 6,4‰ la 7,8‰) legat de păstrarea unei piramide a vârstelor cu o bază mai solidă, mai puțin afectată de procesul de îmbătrânire.

Dar creșterea mortalității a fost mult mai amplă pentru comunele de la nord de Piatra Neamț, în Agapia, Bălțătești și Bodești, în unele cazuri asistând chiar la dublări ale acestor cifre. Această tendință crescătoare a fost evitată doar de cele două orașe și de unele comune cu eșaloane tinere maiconsistente – Săvinești, Zănești și Dumbrava Roșie.

Referitor la mortalitatea infantilă, în linii mari, la nivelul Moldovei evoluția ei este apropiată de cea a mortalității generale, dar pentru Subcarpații dintre Topolița și Bistrița, acest indicator are o decelerare mai slabă decât cea provincială, de la 51,5‰ la 32,9‰. O analiza mai amănunțită ne arată apariția unei divergențe care separă orașele Piatra Neamț și Buhuși,

dar și unele comune cu reduceri considerabile (uneori înjumătățiri) ale mortalității infantile, de arealele cu creșteri însemnate, de până la 110,5% la Petricani sau 130,9% pentru Bodești. În acel moment coexistau în spațiul de analiză valori foarte mari – 76,2‰ pentru Bodești, 54,5‰ în cazul comunei Agapia, 58,8‰ pentru Mărgineni (dar în 1966 valoarea fusese de 101,4‰), mult peste media națională, cu valori mai scăzute, atrăgând atenția comuna Costișa, unde mortalitatea infantilă a scăzut între 1966 și 1977 de la 147‰ la numai 13,1‰, urmare directă a intervenției centrilor de decizie asupra deservirii sanitare locale.

Recrudescența mortalității infantile - apărută la nivel național pentru o perioadă scurtă de timp (doar trei ani), după intrarea în vigoare a decretului privind interzicerea întreruperilor de sarcină – se regăsește și în cazul teritoriului studiat. Punctul superior în această evoluție a atins valori greu de acceptat (și dificil de explicat) și s-a situat, de la caz la caz, fie în anul 1968 (Bălțătești – 67,6‰, Grumăzești - 70,1‰), fie în anul 1969 (Agapia - 84,2‰, Petricani - 63,4‰). Resorturile acestui fenomen trebuie căutate, cel mai probabil, în modul în care a răspuns societatea la ingerința statului în aspectele intime ale vieții individuale. Oricum, se constată foarte clar faptul că această politică pronatalistă a constituit un veritabil eșec, chiar dacă, într-o primă etapă, natalitatea a atins cote mult superioare nivelului anterior. Considerăm că, datele statistice privind mortalitatea infantilă pe baza cărora am obținut aceste rezultate sunt în general corecte, un indiciu în acest sens constituindu-l poate și lipsa anilor 1967, 1968 și 1969 din Caietele Statistice de dată mai recentă (nimeni nu voia să recunoască și cu atât mai puțin să-i fie imputat acest dezastru). În acest context se ridică, legitim, un semn de întrebare asupra corectitudinii datelor privind mortalitatea infantilă de după 1970. În cazul că cifrele avansate de sursele oficiale sunt totuși aproape de realitate, credem că se pot avansa pentru elucidare, două ipoteze: fie efectele modificărilor oarecum concesive aduse în anul 1972 Decretului 770/1966 au fost mai ample decât se crede, fie - mai probabil - în acea perioadă de trei - patru ani populația s-a readaptat la contextul nou creat.

Oricum, bilanțul natural înregistrează o creștere în intervalul 1966 – 1977, de la 9‰ la 11,4‰, urmare a faptului că evoluția în sens pozitiv a natalității a fost mai rapidă decât cea a mortalității generale. Ecarturi erau, însă, destul de însemnate, între 0 – în cazul Agapiei (cu 22,1% populație în vârstă de peste 60 de ani) și 18,5‰ - în cazul orașului Piatra Neamț (cu doar 7,8% vârstnici). Valori peste media locală se regăseau în dreptul comunelor Podoleni (17,7‰), Roznov (15,9‰) sau Români (16,7‰).

Considerăm că intervalul 1966 – 1967 merită o tratare separată, mai detaliată, caracteristicile mutațiilor demografice petrecute în acești ani neavând precedent în România ultimului secol. Pentru sectorul subcarpatic studiat saltul sporului natural între aceste două momente a fost absolut remarcabil, de la 9‰ la 23,1‰ sau altfel spus, de 156,7%. La o scară mai mică, dacă dublările acestui indicator între 1966 și 1967 sunt ceva frecvent, atrag totuși atenția în mod special valorile multiplicat peste acest nivel, caracteristice pentru unitățile administrative cu structuri pe grupe de vârstă tinere. Astfel, pentru Dumbrava Roșie creșterea a fost de 173,7%, pentru Buhuși de 191,3%, pentru Roznov de 252,4%, pentru Săvinești de 307,3%, recordul fiind deținut de Piatra Neamț cu 408,5%.

Următoarea perioadă intercensitară a fost nu numai cea mai de durată (alături de intervalul 1941 – 1956), dar și cea mai complexă, între 1977 și 1992 având loc o multitudine de modificări ce au afectat profund toate aspectele vieții sociale. În acest interval, populația Subcarpaților Moldovei dintre Topolița și Bistrița a cunoscut o creștere numerică cifrată la 34.581 persoane sau altfel spus, de la 205.013 la 239.594 locuitori. Această evoluție ascendentă s-a derulat în condițiile în care ritmul de creștere s-a redus, de la 2,4%, cât era în perioada 1966 – 1977 la 1,1%, valoare medie superioară atât celei provinciale (0,58%) cât și celei naționale (0,38‰). De această dată, însă, creșterea s-a bazat și mai puțin pe bilanțul migratoriu, ce a avut în acest interval o cotă de participare de 17,9%. În plus, trebuie ținut cont și de faptul că acum revine emigrația internațională, atracția Occidentului nemaîntâlnind barierele cunoscute.

Pentru Piatra Neamț se constată acum o creștere ritmică a populației absolut notabilă, de 3,9% pe an, tot cu valori pozitive, chiar dacă mult reduse înscriindu-se și orașul Buhuși – 0,5%.

Media rurală era însă negativă, de -0,8%, puțin mai scăzută decât cea a întregii Moldove, de -0,7%, dar se remarcă unele diferențieri, în sensul că, se sustrag de la normă, având valori pozitive, comunele Roznov (cu 0,4%) – atracția industriei era încă importantă, cel puțin până în 1990 – Petricani (cu 0,2%, chiar dacă bilanțul plecări/sosiri se cifra în acest interval la -629 persoane, sporul natural amortiza din plin deficitul). Se adăuga Agapia, cu numai 0,001%, dar cu o notabilă schimbare de sens, bazată pe un plus al bilanțului migratoriu (197 persoane) ce a compensat bilanțul natural negativ. Cauza acestei evoluții se regăsește în revigorarea vieții monahale, în condițiile în care, după 1990, au dispărut opreliștile de natură politico-socială pe care fusese obligată să le suporte această activitate spiritual-cultică.

În ceea ce privește dispunerea teritorială a valorilor negative ale ritmului mediu anual de creștere, se detașează, în primul rând, partea central-estică a Depresiunii Cracău-Bistrița, mai precis comunele Ștefan cel Mare (cu -1,6%), Girov (cu -1,4%), Mărgineni (cu -1,1%), cu extindere spre sud, la Români (cu -1,1) și spre nord, la Dobreni (cu -1,8%), fiind vorba despre un efect cumulat al existenței unor structuri îmbătrânite, cu emigrările masive ale populației tinere.

În perioada 1977 – 1992, natalitatea a avut o evoluție conformă cu a întregii Moldove, cu o traiectorie regresivă, accentuată după 1989, dar în unele cazuri cu o creștere apărută la nivelul anului 1991 sau în 1992. Acum au existat – din punct de vedere al politicii demografice - două momente cu importanță sporită: încercarea foarte hotărâtă de „îmbunătățire a indicatorilor demografici” de la mijlocul anilor '80, soldată cu un eșec de proporții și abrogarea celebrului Decret 770/1966, privind restricționarea avorturilor (acțiune derulată la doar două zile după căderea regimului comunist – conform „*Monitorului oficial*” din decembrie 1989). În consecință numărul avorturilor a crescut vertiginos, apreciindu-se că, la nivel național, în anul 1991, acesta a depășit de trei ori numărul nașterilor.

Oricum, față de media de 19,5‰, proprie anului 1977, natalitatea populației din acest sector subcarpatic a ajuns la în 1992 la 12,6‰. Important este și faptul că această scădere se regăsește fidel la nivelul fiecărei unități administrative, departajarea operându-se doar în funcție de amploarea acestei manifestări. Astfel, cele mai mari reduceri depășesc 40-50% față de nivelul anterior, sau chiar mai mult, așa cum este cazul municipiului Piatra Neamț, unde s-a trecut de la o natalitate de 24,4‰ în 1977 la 10,3‰ în anul 1992, deci cu o scădere de 57,8%, opțiunea urbanilor privitor la dimensionarea familiei fiind clar formulată. Natalități mult mai mici față de 1977 sunt însă caracteristice și pentru comunele cu comportament demografic tradițional anterior, dar îmbătrânite, sărăcite încă o dată după 1989, de o parte din eşaloanele tinere și adulte: Podoleni (reducere cu 45,3%, de la 25,4‰ la 13,9‰), Mărgineni (scădere de 43,2%, de la 24,3‰ la 13,8‰) sau Români (mai puțin cu 42,6%, de la 25,1‰ la 14,4‰) fiind doar cele mai elocvente exemple.

O altă categorie avea drept caracteristică o pantă descrescătoare ceva mai lină, cu reduceri în 1992 față de cotele anului 1977 ce nu depășeau 40%, dar nici nu coborau sub 25%. În acest caz numitorul comun îl reprezintă situația ceva mai bună, mai echilibrată a structurii pe grupe de vârstă, fie datorită industrializării (Roznov, cu o scădere de 36,9%, de la 21,7‰ la 13,7‰), fie ca efect direct al natalităților mai consistente din trecut (Băltățești – 23,9%, de la 18,8‰ la 14,3‰). Cele mai mici diferențe, în comparație cu 1977, le înregistrau Petricani („doar” cu 17,7% mai puțin, de la 21,4‰ la 17,6‰ – rezultat cumulat al structurii etnice, profesionale și pe grupe de vârstă) și Dobreni (cu 16,9%, de la 12,4‰ la 10,3‰ - mai dificil de explicat, probabil pe fondul revenirilor în comună de după 1990).

Acest interval intercensitar necesită, însă, o analiză mai detaliată, impusă de evoluția sinuoasă a natalității între 1989 și 1992, cauzele acestei traiectorii fiind, în mare parte deja menționate. Astfel, după 1989, an cu valori ridicate, comparativ cu ceea ce a urmat, natalitatea

a suferit o cădere notabilă în mai toate cazurile, urmată însă de o revigorare, nu de mare amploare, regăsită – după caz – la nivelul anului 1991 sau 1992 (de unde se vede faptul că, măcar într-o primă fază, libertatea individuală câștigată după 1989 a reușit să inducă în societatea românească un efect pe care fostul regim s-a străduit intens să-l inducă pe cale legislativă, cu rezultatele cunoscute – încrederea individului în viitor are un cuvânt decisiv în astfel de situații). Acest tip de evoluție nu a fost însă exclusiv, existând și cazuri în care natalitatea a avut o traiectorie consecvent descrescătoare – Piatra Neamț și Agapia (ultima, exemplul etern de acum de atipism demografic).

În ceea ce privește mortalitatea generală, se constată între cele două recensăminte o creștere destul de semnificativă, de la 8,2‰ la 13‰, urmare, în primul rând a îmbătrânirii generale a populației (11,5% vârstnici în anul 1977, dar 13,6% în 1992), conformă cu cea națională (9,6‰ în 1977 și 11,6‰ în 1992). De menționat este faptul că, această multiplicare, în medie cu 58,5%, se regăsește – la fel ca în cazul evoluției natalității – pentru fiecare unitate în parte. Astfel, cotele de creștere cele mai impresionante sunt înregistrate la Săvinești, unde mortalitatea este mai ridicată cu 181,6% în 1992 comparativ cu anul 1977 (de la 3,8‰ la 10,7‰) - recrudescență marcantă, chiar dacă în ambele cazuri această comună s-a situat mult sub media locală și la Girov, cu 112,6%, mai exact de la 7,9‰ la 16,8‰ (dar aici vârstnicii dețineau 28,9% din totalul populației, procent mai mare chiar și decât cel al Agapiei).

Singurele cazuri în care nu se regăsește această adevărată escaladare a valorilor mortalității sunt cele două orașe, beneficiare a unor structuri încă tinere, dar și cu un nivel de trai general mai ridicat. Concret, valoarea mortalității populației orașului Piatra Neamț a crescut între 1977 și 1992 cu 6,8%, de la 5,9‰ la 6,3‰ (ponderea vârstnicilor a evoluat în același interval de la 7,8% la 8,6%), iar pentru Buhuși creșterea a fost aproape insignifiantă, cu doar 2,9%, mai exact de la 6,8% la 7% (și aici paralelismul cu grupele vârstnice este fidel, acestea crescând acum de la 10% la 11,5%).

În schimb, mortalitatea infantilă a cunoscut o evoluție descendentă, media națională cifrându-se la 31,2‰ în 1977 și la 23,3‰ în 1992, cu mențiunea că acest traseu nu a fost caracterizat de liniaritate. Se impune ca, cel puțin pentru această perioadă, acest indicator demografic să fie privit cu un plus de circumspecție deoarece, mai ales spre sfârșitul anilor '80, se încetățenise practica amânării înregistrării nașterilor vii, adesea cu până la 15 zile. Explicația oficială pentru această amânare a fost că, locuitorii din mediul rural, unde rețeaua de comunicații și transport era deficitară, ar fi beneficiat astfel de un răgaz suplimentar să anunțe nașterile și decesele infantile. În realitate însă, această perioadă, de mai bine de două săptămâni, oferea timpul necesar pentru a stabili dacă nou-născutul va supraviețui acestei prime etape dificile a vieții și pentru a modifica în consecință cifrele mortalității infantile (conform statisticilor medicale, din totalul deceselor infantile, 20-25% se produc în primele șase zile după naștere).

Datele statistice ne indică o descreștere evidentă a mediei mortalității infantile în intervalul 1977-1992, de la la 32,9‰ la 23,1‰, cu diminuări notabile, ce depășesc în unele cazuri 50%, așa cum se remarcă pentru Agapia (de la 54,5‰ la 25,6‰) sau Bălțătești (de la 35,5‰ la 10‰), în timp ce pentru Bodești și Costișa mortalitatea infantilă în 1992 era 0 (zero). Acest tip de evoluție coexista, însă, cu creșteri chiar mai semnificative – atrăgând atenția cazul comunei Dobreni cu o creștere de +220,7%, de la 16,5‰ la 52,6‰. În schimb, pentru Piatra Neamț situația se menținea aproape neschimbată, doar cu o ușoară scădere, de la 18,9‰ în 1977 la 18,5‰ în 1992.

În aceste condiții, bilanțul natural al populației în anul 1992 a fost mult mai redus comparativ cu cel din 1977, înregistrându-se o scădere absolut notabilă, de la 11,4‰ la -0,4‰, devenind, iată, pentru prima oară inferior mediei naționale (-0,2‰), reducerea regăsindu-se la nivelul fiecărei unități. Dacă se elimină însă valorile pozitive corespunzătoare populației urbane – 6,3‰ pentru Buhuși (15,4‰ în 1977) și 4‰ pentru Piatra Neamț (18,5‰ în 1977) - media rurală astfel obținută este și ea negativă, chiar dacă ceva mai mică - -0,3‰.

În afara mediului urban, valori pozitive ale sporul natural, induse de caracteristicile structurilor pe grupe de vârstă și implicit ale natalității și mortalității, se remarcă în principal pentru compartimentul sudic al Depresiunii Neamțului – Grumăzești, cu 3,8%, Petricani, cu 6,6% - și secundar în cazul Săvineștilor, cu 1,6% și al Crăcăoanilor, cu 0,2%. De cealaltă parte, bilanțul natural devenise profund negativ pentru sectorul central al Depresiunii Cracău-Bistrița, replierea populației fiind mult mai accentuată în comunele Girov (-5,9%) și Ștefan cel Mare (-7%).

Dacă analizăm comparativ evoluția bilanțului natural între cele două extremități ale acestui interval temporal, se observă o serie de situații absolut îngrijorătoare: Roznov, trece de la 15,9% la -0,1%, Zănești, de la 14,5% la -1,5%, Costișa de la 13,3% la 0 iar Podoleni, de la 17,7% la 3,5%. Practic, o situație de acest gen a mai fost întâlnită, doar în cazul comparației dintre recensămintele din anii 1956 și 1966, însă acum răspunsul oficial nu-l mai poate constitui o intervenție legislativă “corijativă”.

Interval intercensitar jalonat de anii **1992** și **2002** ne arată, pentru prima dată cu o descreștere a populației totale, de la 239.594 la 219.951 locuitori. Astfel, ritmul mediu anual de creștere se transformă, de fapt, într-un ritm de evoluție, cifrat la -0,8%. Această medie maschează, însă, un aspect foarte important. Concret, este vorba despre inversarea sensului evolutiv între cele două medii, acum mediul urban având o medie de -1,4% (Piatra Neamț trece de la 123.360 locuitori la 104.914 locuitori, iar Buhuși de la 21.621 la 18.980 locuitori), în timp ce spațiul rural înregistrează o medie pozitivă, de 0,1%. Explicația acestei situații stă în scăderea deja sesizată a valorilor sporului natural și în rearanjările teritoriale de populație din această perioadă. Astfel, Piatra Neamț scade din punct de vedere al numărului de locuitori, dar bilanțul migratoriu rămâne pozitiv, chiar dacă la cote mult reduse față de perioadele anterioare, numai între anii 1992 și 1996 înregistrându-se un plus de 1259 persoane. Tot excedentare rămăseseră și balanțele migrației ale celor trei comune „afectate” de procesul de industrializare: Săvinești, Roznov și Dumbrava Roșie (cu cel mai mare ritm mediu anual de creștere al perioadei, de 1,5%).

În restul spațiului rural se distingeau, ca având valori superioare mediei, Racova (0,7%) și Agapia (0,4%), ultima cu un spor natural negativ, dar suplinat în balanța totală de contingentul populației stabilite cu domiciliul în comună – 646, între anii 1992 și 2002, atât personal monahal, cât și foști muncitori industriali disponibilizați. Cu totul alta este situația comunelor în care bilanțul natural în scădere și bilanțul migratoriu negativ acționează individual sau cumulat, astfel încât rezultă un deficit de populație față de nivelul anterior cifrat la -0,3% pentru Ștefan cel Mare, la -0,5% pentru Bălțătești sau la -0,1% pentru Mărgineni.

În ceea ce privește evoluția natalității, media acestui indicator a înregistrat o nouă scădere, dar mai puțin accelerată decât în etapa anterioară, de la 12,6% la 9,7%. Ea se identifică în toate cazurile, excepția fiind dată de Petricani, de la 13,8% în 1992 la 14,1% în anul 2002. Pentru celelalte unități, scăderea nu a depășit 3 - 5%, diferențierile fiind operate în primul rând de caracteristicile structurale ale grupelor de vârstă, în condițiile în care comune precum Bodești, Ștefan cel Mare sau Girov depășesc acum pragul de 30% în ceea ce privește ponderea bătrânilor. De menționat este faptul că nici în cazul în care procentul vârstnicilor este mult mai mic nu se observă o diferențiere legată de modul de evoluție a natalității, Piatra Neamț, Săvinești și Dumbrava Roșie erijându-se în exemple ilustrative ce susțin afirmația anterioară, chiar dacă aici este vorba despre o dimensionare tipic urbană a familiei, cu o ajustare suplimentară impusă de recesiunea economică și socială contemporană.

Îngrijorător este faptul că această scădere a natalității este însoțită și acum de o recrudescență a mortalității generale, care trece de la 13%, cât era în anul 1992, la 14,2%, la ultimul recensământ, dar în acest caz evoluția nu se mai produce în bloc. Astfel, comune precum Dobreni, Mărgineni, Bodești sau Români înregistrează scăderi ale mortalității în comparație cu valorile din 1992, dar cel puțin la o primă vedere este surprinzător faptul că, pentru toate aceste exemple se constată concomitent și existența celor mai mari ponderi ale

vârșnicilor. Explicația rezidă – cel mai probabil – în faptul că, pentru primele trei comune enumerate mai sus s-a produs o inversare evolutivă a bilanțului migratoriu, care capătă acum valori pozitive, pentru Români plecările fiind încă predominante, dar cu un ritm mult redus.

Creșterile mortalității grefate pe valorile recensământului anterior sunt, ca și în cazul natalității cuprinse între 2-4‰, la această categorie neexistând situații cu o evoluție atipică între cele două jaloane temporale. Dintr-un alt punct de vedere, se constată că, în intervalul 1992-2002 creșterea mortalității generale este însoțită și de o creștere mortalității infantile - mult mai sensibilă la schimbările sociale și economice – media urcând de la 23,1‰ la 25,1‰. Dar, dacă se urmărește traiectoria acestui indicator demografic la nivel de unitate administrativă, se remarcă prezența unor evoluții de-a dreptul derutante. Astfel, în timp ce o serie de unități administrative înregistrau în anul 2002 pentru acest indicator valoarea zero (Agapia, Crăcăoani, Români și Ștefan cel Mare), cu reduceri mari comparativ cu 1992, alte comune aveau ca numitor comun o creștere a mortalității infantile – Bodești (de la 0 la 73,2‰), Costișa (de la 0 la 32,2‰) și Zănești (de la 40,5‰ la 51,7‰) – indiciu clar al deteriorării nivelului de trai. Aceste realități contemporane sunt mai lesne de explicat dacă le legăm de relativa izolare a unor sate, de structura etnică și de gradul de instruire al populației, precum și de conjunctura economică și socială ce caracterizează această etapă.

Tendința bilanțului natural observată încă din anul 1992, de reducere și de însușire a valorilor negative, se continuă și se acutizează chiar, coborând mult sub zero, până la -4‰, cu o medie rurală de -4,1‰. Doar patru comune mai au acum valori pozitive, dar și ele se află într-o reducere drastică în comparație cu penultimul recensământ. Este vorba aici despre Petricani (1,8‰) și Dumbrava Roșie (0,6‰) - ambele cu o structură de grupe de vârstă ceva mai bine echilibrată – Bălțătești (0,4‰) și Mărgineni (0,8‰), pe fondul unor natalități mai consistente. În rest, se detașează ca având valori profund negative unitățile cu un procent ridicat de persoane ce depășesc vârsta de 60 de ani – Bodești (cu -5,5‰ bilanț natural și 30,7% vâșnici), Ștefan cel Mare (-9,6‰ deficit și 34,3% bătrâni), și mai ales Girov (cu -10,6‰, respectiv 26,7%). Nici orașul Piatra Neamț, unde vâșnicii dețin doar 14,2% nu stă mai bine la acest capitol, bilanțul natural scăzând între anii 1992 și 2002 de la 4‰ la -0,4‰.

Dacă aceasta a fost evoluția temporală a bilanțului natural și a elementelor sale constitutive pentru populația din Subcarpații Moldovei dintre Topolița și Bistrița, considerăm că este necesară o analiză suplimentară, plecând de la media valorilor individuale ale fiecărei unități administrative, pentru perioada 1930 – 2002, analiză efectuată asupra sporului natural. Astfel, studiul de față ne-a condus la următoarea departajare tipologică:

- unități administrative cu un spor natural consistent, cu valori medii ale intervalului 1930 – 2002 ce depășesc pragul de 10‰. Aici se înscriu comunele Petricani (12,2‰), Podoleni (11,2‰) și Români (10,3‰), cu explicații ce țin atât de structura tânără pe grupe de vârste, de structura etnică reală, cu un număr ridicat de țigani, dar și de un tradiționalism demografic adânc înrădăcinat al populației românești;
- unități administrative cu spor natural peste medie, cuprins între 8 și 10‰, așa cum sunt, în primul rând, cele două orașe – Buhuși (cu 9,6‰) și Piatra Neamț (cu 8,6‰ – este vizibilă și aici influența taliei urbane), dar și comunele asupra cărora industrializarea și-a pus mai pregnant amprenta – Săvinești (cu 9,9‰) și Dumbrava Roșie (cu 9,5‰) – cu eșaloane de tineri și adulți bine reprezentate, dar care au adoptat rapid un comportament demografic urban. Se adaugă la acest tip comunele Mărgineni și Bălțătești, cu reminiscențe tradiționaliste de mai mică amploare decât în clasa superioară;
- unități administrative cu spor natural mediu, de 6 - 8‰ – Costișa, Zănești, Roznov și Crăcăoani – cu oscilații largi de-a lungul perioadei analizate;
-

- unități administrative cu spor natural sub medie (cu valori mai mici de 6‰‰), cu o populație caracterizată de o îmbătrânire accentuată, pe fondul unui bilanț migratoriu mai mereu negativ; este vorba despre Agapia (1,1‰), Girov (2,5‰), Ștefan cel Mare (3,6‰), Dobreni (3,7‰) și Bodești (5,9‰).

Concluziile acestui studiu se referă, în primul rând, la locul pe care îl ocupă acest sector subcarpatic în cadrul Moldovei, cu o serie de trăsături care îi certifică aderența la ansamblul uman-geografic conturat la vest de Siret, fără a exclude, însă, inserarea unor aspecte care fac ca teritoriul studiat să aibă uneori caracterul unei zone de trecere între cele două tipuri de comportament demografic.

O a doua observație se referă la gradul de eterogenitate, pe care îl revendică multe dintre aspectele analizate cu toate că, la o primă vedere, omogenitatea cadrului natural părea că se răsfrânge într-o măsură destul de mare și asupra caracteristicilor uman-geografice de pe acest areal al cărui principal atribut nu este în primul rând vastitatea. Se remarcă, astfel, coexistența unor comune cu un comportament demografic tipic românesc, tradiționalist (Mărgineni, Podoleni, Grumăzești, Dobreni) cu altele, în care particularitățile structurii etnice induc diferențieri semnificative (Petricani) și cu prezența unor exemple tipice ale modului în care viața monahală creștin-ortodoxă își pune amprenta asupra unor comunități (Agapia). Alteori, proximitatea orașului, cu tot cortegiul de efecte pe care le induce o astfel de localizare spațială este cea care contribuie într-o măsură determinantă la schițarea caracteristicilor uman-geografice (Dumbrava Roșie, Racova). Nu în ultimul rând, spațiile rurale supuse experimentelor industrializării din perioada comunistă, constituie și ele o categorie cu trăsături distincte, tipice din acest punct de vedere fiind comunele Roznov și Săvinești.

În acest cadru, Piatra Neamț își asumă rolul principal, un centru în cel mai deplin sens al cuvântului. Această calitate este indusă de statutul vechi de oraș, de relativa omogenitate a cadrului natural, de distanțele nu foarte mari care-l separă de orice așezare rurală din arealul studiat, reduse de o rețea de căi de comunicație destul de bine încheată (cu excepția ramei estice a Depresiunii Cracău-Bistrița). Cel de-al doilea oraș, Buhuși, a suferit în ultimele decenii o maturizare oarecum forțată, decisă la niveluri superioare, urbea, slab înarmată, resimțind din plin șocul economic și social de după 1989.

Cu toate aceste disparități – absolut normale - Subcarpații Moldovei dintre Topolița și Bistrița își definesc în mod clar trăsăturile demografice și sociale, marcate în primul rând de o mare stabilitate a populației, dublată și indusă de o puternică ancorare la nivelul elementelor tradiționale.

BIBLIOGRAFIE

- Chiriac, D.** (1984), *Așezările rurale din Moldova. Studiu de geografie economică*, Iași.
- Kligman, G.** (2000), *Politica duplicității. Controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, Edit. Humanitas, București.
- Lupașcu, Gh.** (1996), *Depresiunea Cracău – Bistrița. Studiu pedogeografic*, Edit. Corson, Iași.
- Muntele, I.** (1998), *Populația Moldovei în ultimele două secole*, Edit. Corson, Iași.
- Ungureanu, Al.** (1984), *Unele particularități ale evoluției populației și așezărilor din Subcarpații Neamțului*, An. UAIC, Iași.

DINAMICA NATALITATII SI A MORTALITATII (1956 - 2002)

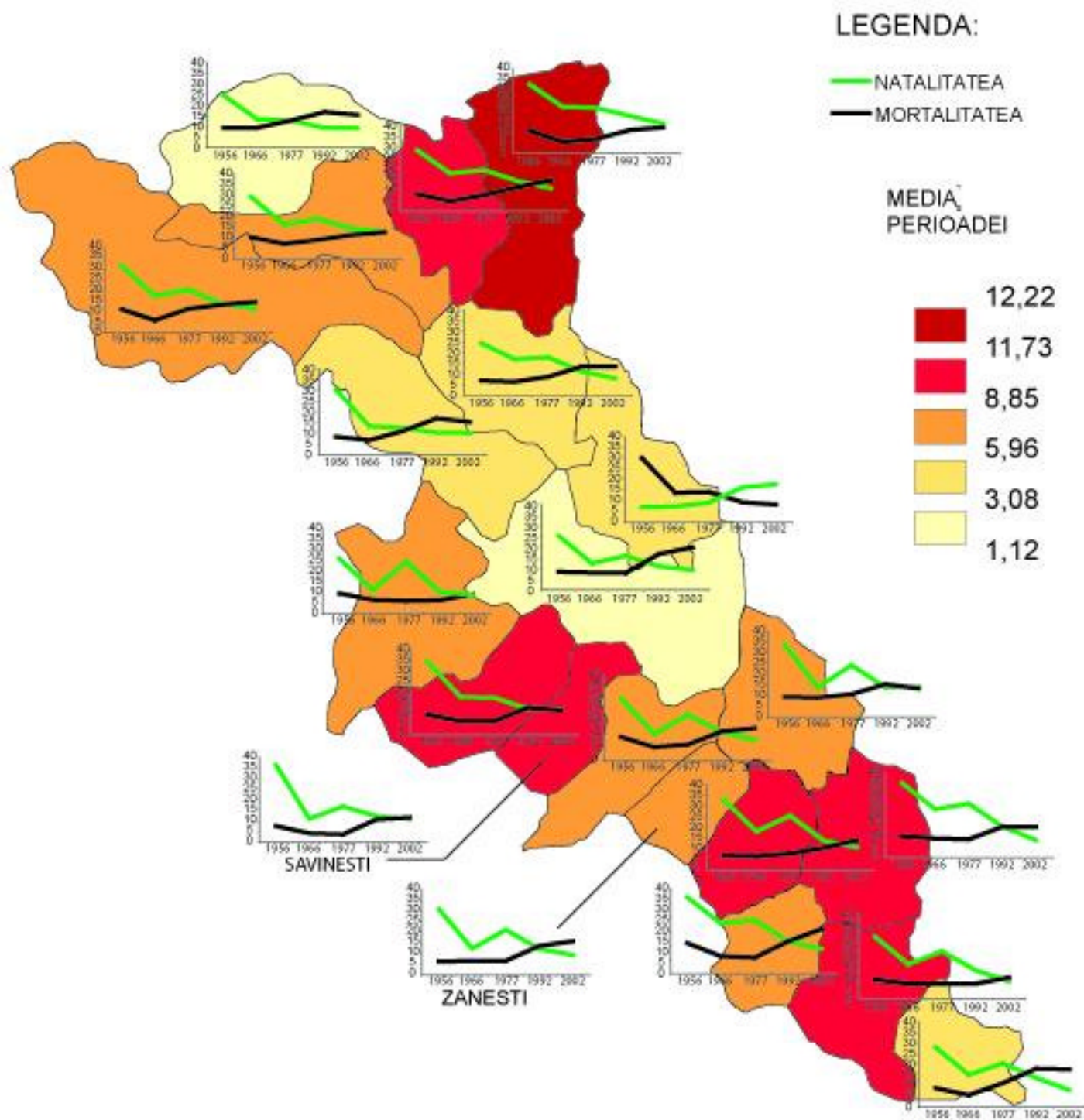

Fig. 1

DINAMICA RITMULUI MEDIU ANUAL DE CREȘTERE (1930 - 2002)

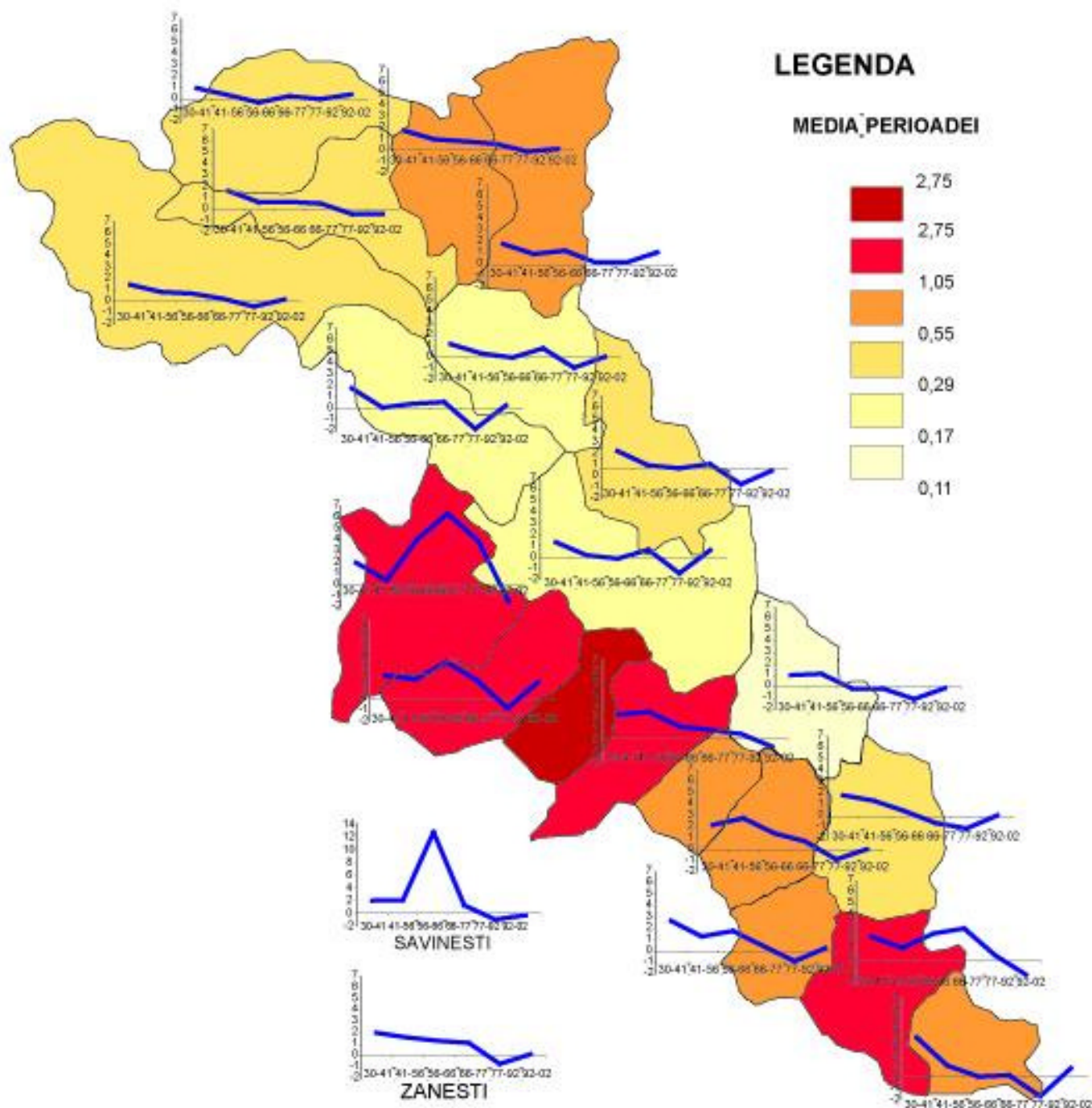

Fig. 2

DINAMICA MORTALITATII INFANTILE (1956 - 2002)

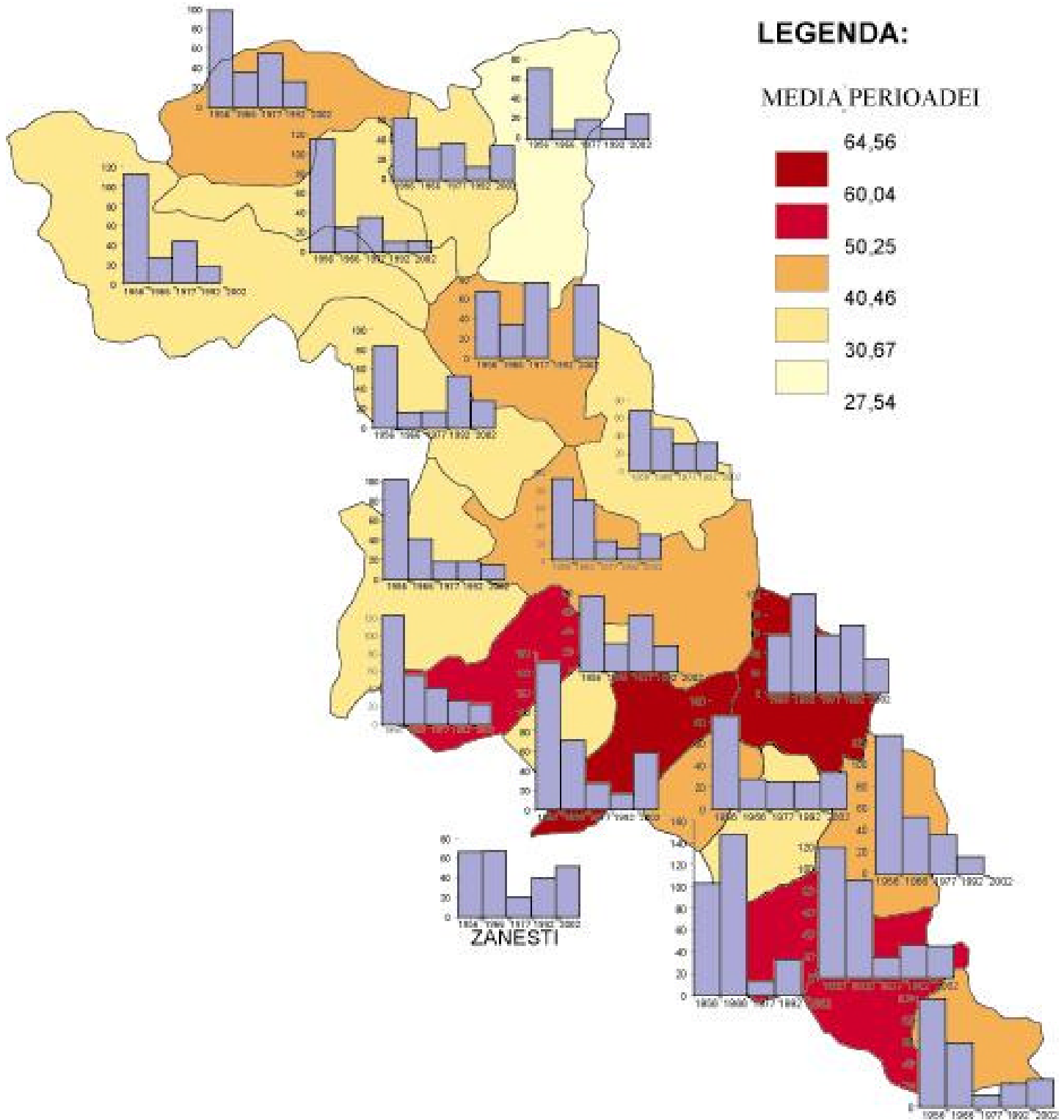

Fig. 3